

არქიტექტურის მხატვრულ - გამომსახველობითი სახის, მოცულობით - სივრცითი კომპოზიციის მუსიკალურობის შესახებ

თამარ სალუქვაძე
დოქტორანტი

ანოტაცია

სტატიაში საუბარია, კომპოზიციის როლზე როგორც მუსიკასა ასევე არქიტექტურაში. ასევე, მის მხატვრულ - გამომსახველობითი ფორმირების პროცესის ერთ - ერთ უმთავრეს სტრუქტურულ მაჩვენებელზე. სწორედ, რომ კომპოზიციის დახმარებით არქიტექტურის ვიზუალური ფორმა უახლოვდება მუსიკალურ ფორმასა და წარმოადგენს მათი ელემენტებისა და ფორმების ორგანიზების მიღწევის საშუალებას.

ABOUT THE TYPE OF ARTISTIC-EXPRESSIVE ARCHITECTURE AND THE MUSICALITY OF VOLUMETRIC - SPATIAL COMPOSITION

T. Salukvadze
Doctoral student

ANNOTATION

The article discusses the role of composition in both music and architecture. Also, one of the key structural features of its artistic-expressive formation process. That happens with the help of composition; the visual form of architecture approaches the musical form and is a means of achieving the organization of their elements and forms.

* * * *

ხელოვნების ობიექტური სინამდვილის მხატვრული შემეცნების პრინციპი აქტუალური იყო ყოველთვის და მისი მნიშვნელობა შეადგენს მხატვრული შემოქმედების არსს. ყოველივე ეს დამახასიათებელი იყო ძველი დროისათვის და ასევე აქტუალურია დღესაც. მხატვრული სახის ბუნების ფილოსოფიური პრობლემა ასახულია პლატონისა და არისტოტელეს თეორიულ ნაშრომებში, სადაც ისინი იხილავენ კონცეპტუალურ საფუძვლებს მხატვრული გამომსახველობის პრობლემისა. მხატვრული სახე, როგორც ინდივიდუალურისა და კონკრეტულის კატეგორია, წარმოადგენს ემოციონალურისა და რაციონალურის, სუბიექტურისა და ობიექტურის ერთიანობას, ის არის ცენტრალური

საბაზო კატეგორია ხელოვნების ნებისმიერ ჟანრში. (1)

„მხატვრული სახე, ეს არის ხელოვნებაში ობიექტური სინამდვილის არეკვლა (ასახვა) გარკვეული ესთეტიური პოზიციიდან. მხატვრულ სახეში ხდება მხატვრის მიერ ათვისება შემოქმედებითი ფანტაზიით, წარმოსახვით, ტალანტითა და ოსტატობით ხელოვნების სპეციალური საგნისა, როგორიცაა ცხოვრება, ყველა თავისი ესთეტიური მრავალსახეობითა და სიმდიდრით, მისი ჰარმონიული მთლიანობითა და დრამატული კოლიზიებით. მხატვრული სახე წარმოადგენს უწყვეტ, ურთიერთშელეგვად ერთიანობას ობიექტური და სუბიექტური, ლოგიკურისა და გრძნობითის, რაციონალურისა და ემოციონალურის, აბსტრაქტულისა და კონკრეტულის, საერთოსა და ინდივიდუალურის, აუცილებლისა და შემთხვევითის, შინაგანისა და გარეს, მთლიანისა და ნაწილის, შინაარსისა და ფორმისა. ამ ურთიერთსა-წინააღმდეგო შემოქმედებითი პროცესის შერწყმის წყალობით მხატვარს უჩნდება შესაძლებლობა, მიაღწიოს ნათელ, ემოციურად გაჯერებულ, პოეტურად განმსჭვალულ და იმავდროულად ღრმად ზემოთაგონებული, დრამატულად დაძაბული ადამიანის ცხოვრების აღდგენას. ამ შერწყმის საფუძველზე, განხორციელებული ხელოვნების თითოეული სახისთვის სპეციფიური მატერიალური საშუალებებით (სიტყვა, რითმა, ბგერა, ინტონაცია, ნახატი, ფერი და ჩრდილი, ხაზობრივი თანაფარდობა და ა.შ.) შერწყმით იქმნება სახე-ხასიათი, სახე-ამბავი, სახე-მდგომარეობა, სახე-კონფლიქტი, სახე-დეტალი გამომხატველი გარკვეული ესთეტიური იდეისა და გრძნობისა“. (2)

როგორც არქიტექტურულ, ასევე მუსიკალურ ხელოვნებაში მხატვრულობის რეალიზება ხდება მათი მხატვრული გამომსახველობითი შესაძლებლობების დახმარებით. არქიტექტურისა და მუსიკალური ხელოვნების გამომსახველობითი საშუალებები მათი ბუნებით მეტად მრავალმხრივია და წარმოადგენს საკმაოდ დიდ სპექტრს მუსიკისათვის, ისევე როგორც არქიტექტურისათვის, უმთავრესი სტრუქტურული მაჩვენებელი მხატვრული გამომსახველობისა - არის კომპოზიცია. სწორედ კომპოზიცია პასუხობს შეამდგენელთა მთლიანობას. ეს არის იმ საშუალების ერთობლიობა, რომლის დახმარებითაც ვიზუალური ფორმა (არქიტექტურაში) უახლო-

ვდება მუსიკალურ ფორმას. ეს წარმოადგენს დროში სამგანზომილებიან განფენილობას, რომლის მიღებაც შესაძლებელია სივრცეში განსაკუთრებული ორგანიზების გზით და რიტმული თანამიმდევრობის წყობით. (3)

თუ მუსიკალურ კომპოზიციას გავიგებთ, როგორც სამეცნიერო ტექსტს, რომელიც წარმოადგენს „კონკრეტულ გრძნობით-ჟღერად ფორმას“, მაშინ ამ შემთხვევაში უინტერესო არ იქნება ვიპოვოთ მისი ანალოგიური ვიზუალი. არქიტექტურულ კომპოზიციაში, მაგალითად, ფასადის ზედაპირი, შეიძლება „ნავიკითხოთ“ როგორც ტექსტი, რომელიც შედგენილია ცალკეული სივრცითი რგოლებისგან. (4) ე. კანდინსკი აღნიშნავს, რომ მისთვის უბრალოდ ორგანიზებული კომპოზიცია არის მელოდიური, ხოლო რთული კომპოზიცია, რომელიც შედგება რამდენიმე ფორმისგან - არის სიმფონიური. (5) იმისათვის, რომ კომპოზიცია იყოს მოყვანილი სრულ ჰარმონიაში, ჰქონდეს მის ყველა ნაწილს და დეტალს თანაზომიერი და ჰარმონიული დამოკიდებულება და ჰქონდეს ასევე ყოველმხრივი სრული ესთეტიური გამომსახველობა, აუცილებელია ვიხელმძღვანელოთ კომპოზიციის ზოგიერთი სპეციალური საშუალებებით, ანუ ჰარმონიის საშუალებებით, კერძოდ, რითმით, მეტრით, პროპორციით, სიმეტრიით და ა.შ. ყოველივე ეს ახასიათებს როგორც არქიტექტურას, ასევე მუსიკას, რამეთუ კომპოზიცია - ეს არის ელემენტებისა და ფორმების ორგანიზაციის საშუალება ერთიანობისა და ჰარმონიულობის მიღწევის მიზნით.

ნებისმიერი ნაწარმოების ფორმა, მუსიკალური იქნება ის თუ არქიტექტურული, ეს არის ფუნდამენტი, კომპოზიციური საყრდენი, რომელიც გვეხმარება შევიცნოთ ნაწარმოების შინაარსი, მისი იდეა.

მუსიკალური ფორმა, ეს არის მუსიკალური ნაწარმოების კონსტრუქცია. მუსიკოსები, ფორმას გებულობენ ორნაირად: ერთის მხრივ, ეს არის მუსიკალური კომპოზიციის ყველა ნაწილების განლაგების სქემა რიგის მიხედვით, მეორეს მხრივ, ფორმა - ეს არის გამომსახველობითი საშუალებების განვითარების პროცესი, რომლის დახმარებითაც იქმნება მოცემული ნაწარმოების მხატვრული სახე. რომელია ეს გამომსახველობითი საშუალებები? ეს არის მელოდია, ჰარმონია, რითმი, ტემპრი, რეგისტრი და ა.შ.

არქიტექტურული ფორმა თუ არქიტექტურული ელემენტი, არქიტექტურულ კომპოზიციაში ძირითადად ვითარდება როგორც სივრცითი სტრუქტურა. მუსიკაში კი მძლავრობს მოძრაობა, დინამიკა, ხოლო სივრცითი შემადგენელი (ელემენტი, ფორმა) არსებობს „სინთეზური აურის“ სახით, (6) რასაც ახლავს მელოდიის განვითარება. აქედან გამომდინ-

რე, არქიტექტურული ელემენტებისა და ფორმების ასოციაციური დინამიკა თავის ასახვას მუსიკაში ჰპოვებს. ამრიგად, პრინციპული ხარისხი, რომლის დახმარებითაც ვიზუალური ფორმები უახლოვდება მუსიკალურ ფორმას, ეს არის დროში განფენილობა, ხოლო მისი მიღება შესაძლებელია სივრცეში განსაკუთრებული ორგანიზებით და რითმული თანამიმდევრობის წყობით. (7)

ამდენად, არქიტექტურის ჰარმონიულობა, მიღწეული კომპოზიციური პრინციპების ერთიანობით, თავის გამოხატვას მუსიკალური ნაწარმოების ფორმისა და შინაარსის დიალექტიკურ ერთიანობაში პოულობს, რომელსაც ის აღწევს არქიტექტურულ-გამომსახველობითი სისტემის საშუალებით. არქიტექტურისა და მუსიკის გამომსახველობითი საშუალებების ასეთი მჭიდრო ნათესაობა, რაც ასე მკაფიოდ ჩანს ჩვენს მიერ განხილულ სამეცნიერო წყაროებიდან, გვაძლევს საფუძველს დაბეჯითებით ვაღიაროთ, რომ მათ აქვთ საერთო ბუნება, რომელიც ეყრდნობა ხელოვნების ამ ორი დარგის გამომსახველობითი საშუალებების შესატყვისობას, რომ „მუსიკალურობა“ არის სწორედ ერთ-ერთი შემადგენელი იმ მხატვრული გამომსახველობისა, რომელსაც ქმნის არქიტექტურული სივრცე, არქიტექტურული კომპოზიცია. ანუ არქიტექტურის ჰარმონიული გარემო, რაც განისაზღვრება ჩვენს მიერ, როგორც „მუსიკალურობა“, რომელიც თავის მხრივ, არის თვისება არქიტექტურისა.

გერმანელი ფილოსოფოსის გერმანული რომანტიზმის იდეური ლიდერის ფრიდრიხ შელინგის გამონათქვამი, რომ „არქიტექტურა - გაქვავებული მუსიკა“, ეს არ არის მარტო ხერხი და მეტაფორა, როგორც ზოგადად აღნიშნავენ, ეს არის „ონოლოგიური რეალიზმის“ თვისება. (8) „ არქიტექტურა - გაქვავებული მუსიკა “, ეს არის არქიტექტურის აღქმა განსხვავებული ხედვით დაფუძნებული პოეტური ტრანსფორმაციის განცდაზე ჩვენში, და გამოხატავს იმას, რასაც უწოდებენ მუსიკის შინაგან აზრს, „მხატვრულობას“, ანუ „მუსიკალურობას“. ეს პოეტური ტრანსფორმაცია ჩვენში ქმნის კავშირს ორ დარგს, მუსიკასა და არქიტექტურას შორის. სხვა სიტყვებით მეტაფორა ფლობს უნარს, განახორციელოს გარკვეული ტრანსფორმაციული პროცესი და მისი ძალისხმევით მოახდინოს გარკვეული თანხვედრა ხელოვნების ამ ორი დარგის ურთიერთობის აღქმისას, რასაც შემდეგ მივყავართ მსგავსების ცნებამდე.

ალბათ, საქმე იმაშია, რომ რეალურად ხალხმა დაიწყო ნაკლები ყურადღების დათმობა ლამაზი ფორმების მნიშვნელობის მიმართ, მარტივად რომ ვთქვათ, დაიკარგა უნარი მშვენიერების ენის აღქმისა. (9) არ უნდა ვიფიქროთ, რომ სილამაზის

როლი გაქრება. მთავარია, არ მოხდეს მშვენიერების უგულვებელყოფა. თუ მას ვერ დავინახავთ, მაშინ ყველაფერი დაკარგულია.

ამრიგად, არქიტექტურის მხატვრულ - გამომსახველობითი მეთოდის მოკლე ანალიზმა, დაფუძნებულმა კომპოზიციური პრინციპების მოთხვენებზე გვიჩვენა, რომ მუსიკალურობა არის ერთ-ერთი კრიტერიუმი მხატვრულობისა და თუ ვაღიარებთ, რომ მხატვრული გამომსახველობა თავის მხრივ არის არქიტექტურის თვისება, გამოდის, რომ მუსიკალურობა არის არქიტექტურის თვისება, დაფუძნებული არქიტექტურის მისწრაფებაზე გადმოსცეს ადამიანის, შემოქმედის მხარე, გახსნას მასში ხელოვანის სულიერი ჩანაფიქრი. ხელი შეუწყოს არქიტექტურის მხატვრულ - გამომსახველობითი სახის მოცემულობით - სივრცითი კომპოზიციის სრულყოფას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Комурджи Р.С. Сущность художественного

образа в музыкальных произведениях. Стата, ინტერნეტიდან.

2. Философский словарь/ Ред. И. Т. Фролова – М. Полириздат. 1986. 405 стр. 1980.

3. Левтишин В. Рождение живописи из духов музыки. Пространство и время в живописи.

4. Бакуто С.В. Музыка и архитектура. К. вопросу межвидовых соответствий. Красноярск, Ленина 22. 660049. УАК 781).

5. Кандинский В. Точко и линия на плоскости. СПб: Азбука, 2001-с. 105.

6. Султанова М. «Изобразительное искусство и музыка»

7. Янишевская Н. «Орнамент и музыка» Структурные параллели и интерпретация.

8. Мыпякова Н.М. Литература и музыка в русской культуре XIX века. Дисс. автореферат. გვ. 42/45

9. Бурцев А.Г. Дисс как арх. Семиотическая модель языка архитектурных форм. 2001.